

**ศึกษาวิเคราะห์บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์อำเภอหางดง
จังหวัดเชียงใหม่**

**The Role of Buddhist Public Welfare of The Sangha of Hang Dong District,
Chaing Mai Province**

พระอธิการเทวินทร์ เทวณานิ (ใจแก้ว) Phra Athikan Tevin Devaṇano (Jaikaew)

พระครูสิริสุตตานุยุต, รศ.ดร. Assoc. Prof. Dr. Phrakhru Sirisuttanuyut

ธวัชชัย ไชยวุฒิ Tawatchai Chaiwoot

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Lamphun Buddhist College, MCU

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับการใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาตามประเด็นสำคัญของวัตถุประสงค์การวิจัย ผลการวิจัย พบว่า บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนาเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยพระพุทธองค์ได้ทรงมอบหมายให้ภิกษุ 60 รูป ได้เที่ยวจาริกไปเพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก คือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันเป็นปฐมบทแห่งการสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นการทำงานร่วมกันของพระสงฆ์และชาวบ้านทั่วไป นอกจากนั้นยังมีบทบาทด้านการสงเคราะห์บุคคล อาทิ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมให้การสงเคราะห์ผู้ยากไร้ ผู้ป่วยติดเตียง ผู้พิการ และผู้สูงอายุ การบริจาคปัจจัย ข้าวสารอาหารแห้ง และเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันแก่ผู้ที่ประสบอัคคีภัยในพื้นที่ การดำเนินโครงการวัดช่วยวัด เมื่อคราวเกิดการระบาดของโรคโควิด-19 และด้านการสงเคราะห์สาธารณประโยชน์ชุมชน อาทิ การจัดกิจกรรมโครงการธรรมะสัญจรเคลื่อนที่สู่ประชาชน การจัดงานเข้าโสสานกรรมเพื่อพัฒนาสุสานอันเป็นสาธารณสถานและสาธารณประโยชน์ของชุมชน และพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน 2 ด้าน คือ การพัฒนาด้านจิตใจ และการพัฒนาด้านวัตถุ และบทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธพบว่าการบูรณาการหลักพุทธธรรมคือ หลักเมตตาธรรมและหลักกรุณาธรรม อันเป็นการแสดงความรักในสิ่งที่ยากจะช่วยเหลือผู้อื่น มีความเมตตาในทุกด้าน ไม่

เกียจคร้านช่วยเหลือชุมชน พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมอย่างแท้จริง และมีการทำงานด้วยจิตที่คิดส่งสารผู้ที่เดือดร้อน ซึ่งจะมีลักษณะคือ ทำงานด้วยจิตอาสา ปราศรณาให้พ้นจากทุกข์ พร้อมสร้างความสุขอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : บทบาท, สาธารณสงเคราะห์.

Abstract

The research study entitled the role of Buddhist public welfare of the Sangha of Hang Dong District, Chiang Mai Province is a qualitative research. The researcher analyzes documents and related research along with the use of in-depth interviews with key informants. Data collection was conducted using in-depth interviews, and analyzing the content based on the key aspects of the research objectives. Research results found that the role of public welfare in Buddhism started from the time of the Buddha. The Lord Buddha assigned 60 monks to travel on a pilgrimage to help the people of the world, which is the propagation of Buddhism and it is the beginning of public welfare that is a collaboration of monks and villagers in general. In addition, there is also a role in helping people such as coordinating with relevant agencies; join to help the poor, bedridden patients, handicapped persons and the elderly; donation both money, dry food and appliances in daily life to those who have been affected by fire in the area. The implementation of the “Wat chuai Wat” project during the outbreak of COVID-19 and in public welfare for the community, such as organizing activities for the Dhamma Talk traveling to the people, organizing a funeral ceremony to develop a public cemetery and a public place for the benefit of the community. And, monks and community development in 2 aspects, namely spiritual development and material development and the role of Buddhist public welfare found that there was an integration of the Buddhist principles that are mercy and compassion which shows love for what they want to help others, be kind in every way, not lazy to help the community, ready to develop themselves for the real benefit of the public, and working with a compassionate

mind for those in trouble which is similar to work with volunteers: desire to be free from suffering and ready to create sustainable happiness.

Keywords: The Role, Public Welfare

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่อุบัติขึ้นเพื่อคนหมู่มาก ดังปรากฏชัดจากเหตุการณ์เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าทรงส่งพระสงฆ์สาวกชุดแรก จำนวน 60 องค์ไปประกาศพระศาสนา ซึ่งภิกษุสงฆ์เหล่านั้นล้วนเป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้น และเป็นพุทธดาร์สที่สะท้อนภารกิจแรกของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ที่ไม่เพียงมุ่งสงเคราะห์อนุเคราะห์เฉพาะหมู่สงฆ์ด้วยกันเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทวยเทพด้วย โดยพิจารณาจากพุทธพจน์รับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) นี่เป็นการแสดงให้เห็นว่า พระพุทธองค์ได้ทรงวางรากฐานของการอนุเคราะห์ไว้ตั้งแต่แรกครั้งการเผยแผ่พระศาสนา

มหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย กำหนดกรอบการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 6 ด้าน ตามพันธกิจ คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยเพิ่มการพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลกเข้าด้วย เป็นกรอบการดำเนินการที่เรียกว่า 6+1 (พระครูปลัดเฉลิมพร อภิโร, 8(6) : 139 – 140) งานด้านสาธารณสงเคราะห์ ถือได้ว่าเป็นงานที่เป็นพลังสำคัญในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เป็นงานที่มหาเถรสมาคมกำหนดให้พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือและพัฒนาสังคมยามเกิดปัญหาภัยธรรมชาติ อุทกภัย อัคคีภัย วาตภัย หรือปัญหาสังคมคนไร้ที่พึ่ง ภาพของพระที่หยิบบินขวานน้ำให้ นั่น เป็นอีกงานหนึ่งที่คณะสงฆ์ทำไม่หยุด คณะสงฆ์โดยคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ได้ดำเนินการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จากนโยบายสู่การปฏิบัติระดับจังหวัด เพื่อสื่อสารแนวทางการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ให้กับพระมหาเถระ ผู้เป็นประธานกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ประจำจังหวัด นำไปดำเนินการให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์อย่างสูงสุด ด้วยหลักการปฏิบัติ 4 หลัก คือ 1. สงเคราะห์ 2. เกื้อกูล 3. พัฒนา และ 4. บูรณาการ (พระครูปลัดสุวัฒนวิจิตรคุณ, 2565 : ออนไลน์) ด้วยเหตุนี้ วัดจึงกลายเป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของ

ประชาชน โดยมีพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัดเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความศรัทธาความเคารพนับถือ แต่ที่สำคัญคือ ประชาชนมีความรู้สึกที่พระสงฆ์เป็นผู้ฉลาด มีสติปัญญาสามารถรอบรู้วิชาการต่าง ๆ สามารถช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแนะนำแก่ชาวบ้านในคราวประสบปัญหาในเรื่องต่าง ๆ จนเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทุกชั้นในสังคม ภาระหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทยคือ พระสงฆ์ทำหน้าที่สังเคราะห์เป็นหลัก งานสังเคราะห์นี้พระสงฆ์จะทำการสังเคราะห์โดยตรงทางด้านจิตใจ เช่น การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางด้านจิตใจ การสังเคราะห์บำรุงขวัญด้วยการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการประโลมจิตใจแก่ประชาชน ส่วนการสังเคราะห์ทางด้านวัตถุนั้นก็มีโดยอ้อม เช่น การขอความร่วมมือในการทำงานสาธารณประโยชน์หรือเชิญชวนให้นำสิ่งของมาบริจาคแก่ประชาชนที่ประสบภัยพิบัติ เป็นต้น การสาธารณสังเคราะห์จึงนับว่าเป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์ ซึ่งมีมหาเถรสมาคมได้กำหนดหน้าที่ให้เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริม การรักษาความสงบเรียบร้อย การศาสนศึกษา การศึกษาสังเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสังเคราะห์ในเขตการปกครองของตน ให้ดำเนินไปด้วยดี สถาบันสงฆ์ไทยได้เล็งเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่และภาระสำคัญที่ต้องเข้าไปมีบทบาท โดยให้การสังเคราะห์เกื้อกูลแก่ประชาชน ทั้งด้านจิตใจ และวัตถุ ตลอดจนด้านต่างๆ เพื่อช่วยบรรเทาความทุกข์ยากของคนในสังคม ด้วยเหตุนี้สังคมไทยจึงตั้งความหวังไว้กับสถาบันสงฆ์ที่จะเข้ามาฟื้นฟูช่วยเหลือเยียวยา และเป็นขวัญกำลังใจให้แก่สังคมไทย (พระมหาสันติ ฐานวโร (ประสพสุข), 2560 : 2 – 3) และด้วยความสำคัญของการสาธารณสังเคราะห์ที่จะต้องมีการพุทธธรรมเข้าไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการบูรณาการของการทำงานที่ไม่เพียงแต่การทำเพื่อสาธารณประโยชน์เท่านั้น แต่ยังมีการทำเพื่อสาธารณบุคคลด้วย โดยเฉพาะหลักธรรมที่จะมีส่วนสำคัญในการสร้างจิตสำนึกการทำงานด้านสาธารณสังเคราะห์ได้ดีคือ หลักพรหมวิหารธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมประจำใจอันประเสริฐ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) มิ่งองค์ประกอบอยู่ ๔ ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง บทบาทด้านสาธารณสังเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาบทบาทด้านสาธารณสังเคราะห์ในพระพุทธศาสนาว่ามีความเป็นมาอย่างไร เพื่อให้เชื่อมโยงถึงบทบาทด้านสาธารณสังเคราะห์ของคณะ

สงฆ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ ว่ามีบทบาทและทิศทางในการดำเนินงานอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดคุณูปกตอันเป็นสิ่งที่พระสงฆ์พึงจะสร้างและทำให้เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และเพื่อเป็นการต่อยอดถึงบทบาทความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการที่จะเป็นทั้ง “ผู้ให้” และ “ผู้รับ” ในขณะเดียวกัน และที่สำคัญ พระสงฆ์ในปัจจุบันนั้น ไม่ควรที่จะเป็นแต่ “ผู้รับ” เพียงอย่างเดียว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาบทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อวิเคราะห์บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับการใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอรองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส จำนวน ๕ รูป

๒) ผู้บริหารท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นอำเภอดง ตัวแทนชุมชน จำนวน ๑๐ คน

เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการจัดกลุ่มข้อมูลตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาตามประเด็นสำคัญของวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

1) บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา

จากการวิจัยสรุปได้ว่า บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยพระพุทธองค์ได้ทรงมอบหมายให้ภิกษุ ๖๐ รูป ได้เที่ยวจาริกไปเพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก คือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันเป็นปฐมบทแห่งการสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นการทำงานร่วมกันของพระสงฆ์และชาวบ้านทั่วไป ซึ่งในสมัยนั้นไม่ได้เป็นการอนุเคราะห์โดยตรงเช่นในยุคสมัยนี้ แต่เป็นไปในลักษณะของการอนุเคราะห์ช่วยเหลือด้านจิตใจ ต้องการที่จะให้ชาวโลกได้รู้ถึงความจริงอันประเสริฐ รู้ถึงหลักเหตุและผล รู้ถึงการใช้ปัญญาในการพิจารณาสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามความเป็นจริง แต่ในยุคสมัยปัจจุบัน การสาธารณสงเคราะห์จะเป็นในรูปแบบของการช่วยเหลือเกื้อกูลทางสังคม โดยพระสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญและเป็นบทบาทหลักในการสงเคราะห์ช่วยเหลือชาวบ้านร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ มากกว่า โดยลักษณะจะเป็นการสงเคราะห์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เพื่อสาธารณประโยชน์ การเกื้อกูลสาธารณสมบัติ และการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์

2) บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

จากการวิจัยสรุปได้ว่า บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีบทบาทในด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านการสงเคราะห์บุคคล ได้แก่

1) การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กำนันผู้ใหญ่บ้าน ร่วมให้การสงเคราะห์ผู้ยากไร้ ผู้ป่วยติดเตียง ผู้พิการ และผู้สูงอายุ

2) การบริจาคปัจจัย ข้าวสารอาหารแห้ง และเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันแก่ผู้ที่ประสบอัคคีภัยในพื้นที่

3) การดำเนินโครงการวัดช่วยวัด เมื่อคราวเกิดการระบาดของโรคโควิด-๑๙

4) มีการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรม และหลักกรุณาธรรมที่แสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ

5) บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระอาสาสมัครสาธารณสุขประจำวัด (อสว.) เป็นบทบาทสำคัญด้านสุขภาพให้กับพระสงฆ์และชาวบ้านโดยทั่วไป

ด้านการสงเคราะห์สาธารณประโยชน์ชุมชน ได้แก่

1) การดำเนินงานในรูปแบบของเครือข่ายความร่วมมือ โดยมีการประสานงานกับเทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอหางดง และกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในการที่จะให้ความช่วยเหลือชุมชนในโอกาสต่างๆ

2) การจัดกิจกรรมโครงการธรรมะสัญจรเคลื่อนที่สู่ประชาชน

3) บทบาทการสงเคราะห์ด้านการศึกษาของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

4) การจัดงานเข้าโสสานกรรมเพื่อพัฒนาสุสานอันเป็นสาธารณสถานและสาธารณประโยชน์ของชุมชน

5) พระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน ๒ ด้าน คือ การพัฒนาด้านจิตใจ และการพัฒนา
ด้านวัตถุ

3) วิเคราะห์บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ อำเภอหางดง จังหวัด
เชียงใหม่

จากการวิจัยสรุปได้ว่า บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์อำเภอหางดง
จังหวัดเชียงใหม่ จากการวิเคราะห์แล้วพบว่าการบูรณาการหลักพุทธธรรมคือ หลักเมตตาธรรมและ
หลักกรุณาธรรม ดังนี้

1) หลักเมตตาธรรม เป็นการแสดงความรักในสิ่งที่ยากจะช่วยเหลือผู้อื่น มีวิธี
แสดงออก 3 ประการ คือ การแสดงความรักทางกาย ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือบุคคล
และชุมชน ผ่านการดำเนินงานด้านสาธารณะสงเคราะห์ การแสดงความรักทางวาจา ด้วยการแสดง
ธรรม การให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้ประสบภัยต่างๆ โดยเฉพาะเหตุไฟไหม้ในพื้นที่อำเภอหางดง และการ
แสดงความรักทางใจด้วยการทำงานด้วยความปรารถนาดีที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยเหลือชุมชนในการ
พัฒนาต่างๆ ทั้งสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นวัด บ้าน หรือแม้แต่สุสาน และสิ่งที่เป็นสา
ธารณกุศล คือการพัฒนาจิตใจ นำเอาหลักธรรมะของพระพุทธองค์ไปเผยแผ่แก่พุทธศาสนิกชน ซึ่ง
พระสงฆ์ทำหน้าที่บทบาทดังกล่าวย่อมที่จะเป็นผู้ที่มีจิตใจงดงาม มีความเมตตาในทุกด้าน ไม่เกียจ
คร้านช่วยเหลือชุมชน พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมอย่างแท้จริง

2) หลักกรุณาธรรม มีการทำงานด้วยจิตที่คิดสงสารผู้ที่เดือดร้อน ได้รับความทุกข์
ยากลำบากทั้งทางร่างกายและจิตใจ ที่อยู่อาศัยและการดำรงชีวิต มีความปรารถนาที่ยากจะเข้าไป
ช่วยเหลือเพื่อให้เขาเหล่านั้นได้พ้นจากความทุกข์ยากลำบาก ซึ่งจะมีลักษณะคือ ทำงานด้วยจิตอาสา
ปรารถนาให้พ้นจากทุกข์ พร้อมสร้างความสุขอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ศึกษาวิเคราะห์บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ค้นพบข้อมูลสำคัญคือ การสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอหางดงที่มีการบูรณาการกับหน่วยงานอื่นในอำเภอ ได้แก่ เทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล กำนันผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยงานด้านสาธารณสุขที่ทำงานร่วมกับพระอาสาสมัครสาธารณสุขประจำวัด หรือพระ อสว. ซึ่งบทบาทสำคัญของการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอหางดงจะให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องด้วยชุมชนส่วนใหญ่ในอำเภอหางดงเป็นชุมชนใหม่ มีการขยายตัวของชุมชนเมืองจากตัวเมืองเชียงใหม่ออกมายังพื้นที่ชนบทมากยิ่งขึ้น ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในอำเภอหางดงเป็นอย่างมาก แต่ถึงกระนั้น ก็ได้ส่งผลกระทบต่องานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอหางดงแต่อย่างใด ผลการวิจัยที่ได้ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1) จากการวิจัยพบว่า บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ได้เริ่มต้นขึ้นในสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธองค์ทรงส่งสาวกไปประกาศพระพุทธศาสนา และในสมัยปัจจุบัน การสาธารณสงเคราะห์เป็นการช่วยเหลือชุมชน ช่วยเหลือสังคม ให้การช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน ซึ่งเป็นงานหนึ่งในหกด้านของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งพระสังฆาธิการในทุกระดับจะต้องยึดถือปฏิบัติ และนอกจากนั้นยังมีหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจให้กับประชาชนในพื้นที่ และถือว่าเป็นหนึ่งในงานแปดด้านของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ทั้งนี้ พระสงฆ์จะต้องเป็นที่พึ่งให้กับชุมชนในยามยากได้ เพราะพระสงฆ์ไม่ได้เป็นที่พึ่งทางใจเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่สามารถที่จะเป็นที่พึ่งในยามยากลำบาก ผ่านบทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์อีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยกร ลากเตโช และ สมบูรณ์ สุขสำราญ (5 (1) : 1) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย” ผลการวิจัยสำคัญพบว่า เมื่อชาวบ้านต้องเผชิญกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือ ความยากจน การแพร่ระบาดของโควิด 19 และปัญหาด้านสังคม คือ การขาดคุณธรรมและจริยธรรม ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และการเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงส่งผลให้พระสงฆ์บางรูปมีความตระหนักรู้กับปัญหาที่เกิดขึ้นได้เข้ามามีส่วนร่วมแบ่งเบาภาระจากภาครัฐในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคมไทย เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งในการะของคณะสงฆ์ในส่วนของการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ใน 4 ด้าน คือ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการสาธารณสงเคราะห์ เช่น มีการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ การรับอุปการะเด็กยากจนให้การศึกษาเล่าเรียนฟรี มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา

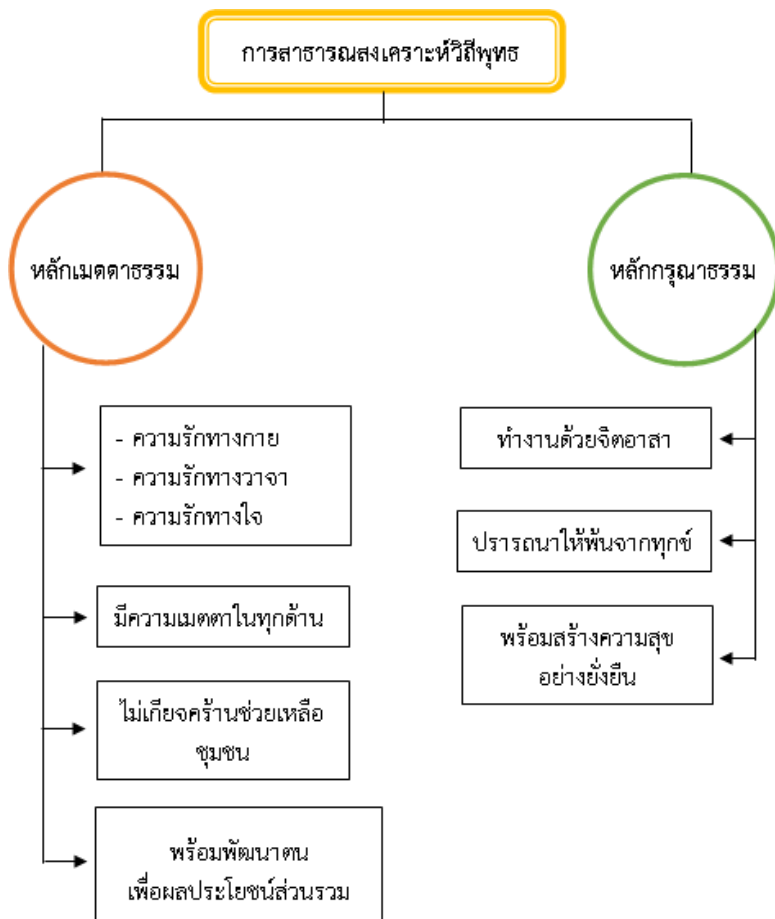
วันอาทิตย์ โครงการหมู่บ้านศีล 5 โครงการวัดประชารัฐสร้างสุข โดยมีการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ เช่น หลักไตรสิกขา สาราณียธรรม 6 สังคหวัตถุ 4 และหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านปัญหาและอุปสรรคการดำเนินกิจกรรม คือ การขาดงบประมาณในการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน

2) จากการวิจัยพบว่า บทบาทด้านสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์อำเภอหางดง มีการสงเคราะห์ทั้งตัวบุคคลและสงเคราะห์สาธารณสุขประโยชน์ชุมชน ในส่วนของการสงเคราะห์บุคคล ได้มีการประสานงานกับหน่วยงานในพื้นที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน ในการให้การสงเคราะห์ทั้งผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ป่วยติดเตียง ผู้พิการ ผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นกลุ่มเปราะบางทางสังคม ยิ่งในชุมชนอำเภอหางดงที่กลายเป็นชุมชนเมือง และชุมชนแบบกึ่งเมือง กึ่งชนบท ทำให้วิถีชีวิตในชุมชนมีความเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก ผู้คนเริ่มห่างเหินจากกัน ลูกหลานไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ ปลอมใจคนแก่คนเฒ่าต้องอยู่บ้านเพียงลำพัง และหากคนเฒ่าคนแก่ไม่มีลูกหลานดูแล ต้องอยู่เพียงลำพัง ก็จะกลายเป็นผู้สูงอายุที่จะต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ แต่ใครเล่าจะเป็นผู้รับผิดชอบในการดูแล ดังนั้นคณะสงฆ์ในฐานะที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจของศรัทธาสาธุชน จำเป็นที่จะต้องให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ ซึ่งคณะสงฆ์อำเภอหางดงได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นอย่างมาก มีการจัดกิจกรรมการบริจาคสิ่งของ ข้าวสารอาหารแห้งแก่ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม มีการประสานความร่วมมือไปยังโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพในตำบลเพื่อที่จะให้เข้ามาดูแลในเรื่องของสุขภาพ นอกจากนั้นยังมีการการบริจาคปัจจัย ข้าวสารอาหารแห้ง และเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันแก่ผู้ที่ประสบอัคคีภัยในพื้นที่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสงเคราะห์ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ คณะสงฆ์อำเภอหางดงได้มีการจัดตั้งกองทุนสาธารณสุขสงเคราะห์ขึ้นมาเพื่อนำปัจจัยช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ โดยเฉพาะอัคคีภัยที่มักเกิดขึ้นเป็นประจำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์อำเภอหางดงได้มีการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมและหลักกรุณาธรรมที่แสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานในด้านนี้ด้วย และยังมีการสงเคราะห์ทั้งทางด้านวัตถุและด้านจิตใจไปพร้อมกัน มีการจัดโครงการธรรมะสัญจรสู่ประชาชน การเข้าไสสานกรรม เพื่อหาทุนทรัพย์พัฒนาสาธารณสุขประโยชน์ของชุมชน แสดงให้เห็นว่า บทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์นั้นเป็นไปด้วยความเมตตากรุณา ไม่หวังผลตอบแทนใด และให้การช่วยเหลือด้วยความเสียสละอย่างเต็มความสามารถ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสันติ ฐานวโร (ประสพสุข) (2560) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินงานใน

ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนและสังคม โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมที่สำคัญ มีหลักสังคหวัตถุ 4 สาราณียธรรม 6 และพรหมวิหาร 4 เป็นต้น มาดำเนินการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ประชาชน ชุมชนและสังคม โดยมีเป้าหมายจุดประสงค์หลักว่าให้คณะสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในด้านต่าง ๆ เป็นหลักสำคัญ ในการช่วยเหลือประชาชนในชุมชนและสังคมควรให้มีความเหมาะสมถูกต้องตามกาลเทศะ และยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน อีกทางหนึ่งด้วย เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางด้านจิตใจ และทางด้านกายภาพคือ วัตถุสิ่งของ เพื่อให้มีความสมดุลทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำที่สำคัญ ในการดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายนำไปสู่การพัฒนาจิตใจ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาชุมชนและสังคม และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม อันจะนำความสุขมาสู่ประชาชน สังคม และประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป และยังสามารถคล้อยกับงานวิจัยของ พระวัชร สีสสุโท (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (หลวงพ่อรักข์ อนุโลโย) ที่มีต่อสาธาณชน ได้แก่ ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ด้านกิจกรรมช่วยพัฒนาชุมชนและสังคม ด้านการสร้างสาธาณสมบัติ ด้านการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัย และด้านการจัดพื้นที่ในวัดเพื่อให้บริการแก่ประชาชน และงานวิจัยของ สุริยนต์ น้อยสงวน (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของ คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ พระสงฆ์ต้องอาศัยหลักพุทธธรรมทางพุทธศาสนาที่สำคัญคือ ไตรสิกขา พรหมวิหาร ราชสังคหวัตถุ อปริหานิยธรรม สาราณียธรรม สัมปยุตธรรม เป็นต้น โดยพระสงฆ์ควรมีรูปแบบการพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ในส่วนที่สังคมคาดหวังไว้ทั้ง 2 นัย คือ การสงเคราะห์ทางวัตถุ และสงเคราะห์ทางจิตใจไปพร้อมๆ กัน โดยมีจุดมุ่งหมายอันจะนำไปสู่การพัฒนาและบูรณาการสังคมอย่างยั่งยืนถาวร ต้องพัฒนาคุณภาพจิตใจ พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการ เพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ย่อมนำประโยชน์สุขอย่างสูงสุดมาสู่สังคมไทยสืบไป

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์บทบาทด้านสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธ ของคณะสงฆ์อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่” สามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย อธิบายได้ว่า การดำเนินงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธ ประกอบไปด้วยหลักเมตตาธรรม ได้แก่ การแสดงออกซึ่งความรักทางกาย คือการช่วยเหลือสงเคราะห์บุคคลและชุมชน การแสดงออกซึ่งความรักทางวาจา คือการอบรมสั่งสอนและให้ขวัญกำลังใจ และการแสดงออกซึ่งความรักทางใจ คือการทำงานด้วยความปรารถนาดีที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและชุมชน พร้อมทั้งจะต้องมีความเมตตาในทุกด้าน ไม่เกียจคร้านช่วยเหลือชุมชน และพร้อมพัฒนาดินเพื่อ

ผลประโยชน์ส่วนรวม และหลักกรุณาธรรม ด้วยการทำงานด้วยจิตอาสา ประารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์ และพร้อมสร้างความสุขให้ชุมชนอย่างยั่งยืน

สรุป และข้อเสนอแนะ

เป้าหมายสำคัญของการดำเนินงานด้านสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอหางดง คือ การที่ชุมชนสังคมมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน เกิดการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน เพราะพระสงฆ์ได้ทำให้เห็นเป็นตัวอย่างแล้วผ่านงานด้านสาธารณสงเคราะห์ ที่เป็นการช่วยเหลือบุคคลและชุมชน เป็นการแสดงออกซึ่งความกรุณาต่อชุมชนที่อยากจะให้ชุมชนเป็นชุมชนที่มีความสุขอย่างยั่งยืน ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องมีดังนี้

1) หลักเมตตาธรรม เป็นการแสดงความรักในสิ่งที่ยากจะช่วยเหลือผู้อื่น มีวิธีแสดงออก 3 ประการ คือ การแสดงความรักทางกาย ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือบุคคล และชุมชน ผ่านการดำเนินงานด้านสาธารณะสงเคราะห์ การแสดงความรักทางวาจา ด้วยการแสดงธรรม การให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้ประสบภัยต่างๆ โดยเฉพาะเหตุไฟไหม้ในพื้นที่อำเภอหางดง และการแสดงความรักทางใจด้วยการทำงานด้วยความปรารถนาดีที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยเหลือชุมชนในการพัฒนาด้านต่างๆ ทั้งสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นวัด บ้าน หรือแม้แต่สุสาน และสิ่งที่เป็นสาธารณกุศล คือ การพัฒนาจิตใจ นำเอาหลักธรรมะของพระพุทธองค์ไปเผยแผ่แก่พุทธศาสนิกชน ซึ่งพระสงฆ์ทำหน้าที่บิณฑบาตดังกล่าวย่อมที่จะเป็นผู้ที่มีจิตใจงดงาม มีความเมตตาในทุกด้าน ไม่เกียจคร้านช่วยเหลือชุมชน พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมอย่างแท้จริง

2) หลักกรุณาธรรม มีการทำงานด้วยจิตที่คิดสงสารผู้ที่เดือดร้อน ได้รับความทุกข์ยากลำบาก ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ที่อยู่อาศัยและการดำรงชีวิต มีความปรารถนาที่อยากจะเข้าไปช่วยเหลือ เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้พ้นจากความทุกข์ยากลำบาก ซึ่งจะมีลักษณะคือ ทำงานด้วยจิตอาสา ประารถนาให้พ้นจากทุกข์ พร้อมสร้างความสุขอย่างยั่งยืน

References

กัลยกร ลาภเดโช และ สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2565). “บิณฑบาตพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย”.
วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี. 5 (1) : 1.

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤติโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

พระครูปลัดเฉลิมพร อภิวิโร. (2564). “การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในด้านการปกครอง โดยใช้หลักพรหมวิหารธรรม”. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 8 (6): 139 – 140.

พระครูปลัดสุวัฒนวิจิตรคุณ. (2565). *พระสงฆ์กับงานสาธารณสุขสงเคราะห์*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.posttoday.com/dhamma/555498> [12 พฤษภาคม 2565].

พระมหาสันติ ฐานวโร (ประสพสุข). (2560). “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระวัชร สีสสุโท. “บทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระภิกษุสงฆ์ (หลวงพ่อรักษ์ อนุโลโย) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่*. 6(1) : 74 – 75.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุริยนต์ น้อยสงวน. (2561). “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ”. *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.